

Pojęcia historyczne:

1. Australopitek – jedna z pierwszych form człękoksztalnych, żył około 4 mln lat temu
2. Rewolucja neolityczna – proces przechodzenia ludzkości z koczowniczego na osiadły tryb życia. Rozpoczęła się około 10.000 lat p.n.e.
3. Zikkurat (ziggurat) – wieża świątynna charakterystyczna dla rejonu Mezopotamii. Zikkuraty funkcjonowały w cywilizacji Sumerów oraz państwie babilońskim
4. Politeizm – wiara w wielu bogów
5. Monoteizm – wiara w jednego boga
6. Menora - siedmioramienny ozdobny świecznik używany przez Żydów, jeden z najstarszych symboli narodu żydowskiego.
7. Tora - pięć pierwszych ksiąg Biblii (stąd także Pięcioksiąg), najważniejszy tekst objawiony judaizmu, za autora Tory uznaje się według tradycji – Mojżesza.
8. Synagoga – świątynia żydowska
9. Polis – w starożytnej Grecji określenie miasta-państwa
10. Agora – główny rynek miasta greckiego
11. Hoplita – grecki żołnierz, ciężkozbrojny piechur
12. Kolonia – osada lub miasto założone przez państwo (lub miasto) poza jego granicami – w starożytności – miasto zakładane poza Grecją lub Rzymem; w epoce nowożytnej – posiadłość zamorska danego państwa.
13. Demokracja – forma ustroju państwa. Wykształciła się w starożytnych Atenach – większość obywateli bezpośrednio decydowała o sprawach państwowych.
14. Pryncypat - forma rządów w okresie Cesarstwa Rzymskiego wprowadzona przez Oktawiana Augusta. Władza skupiona była w rękach jednostki przy zachowaniu pozorów instytucji republikańskich.
15. Dominat - termin używany na określenie ustroju Cesarstwa rzymskiego (III w. n.e.) po reformach Dioklecjana. Charakteryzowała go absolutna władza cesarza używającego tytułu *dominus et deus* (pan i bóg)
16. Romanizacja - proces polegający na rozpowszechnianiu się kultury rzymskiej i języka łacińskiego na terenach podbitych przez Rzymian.
17. Hagia Sophia – najważniejsza świątynia Bizancjum. Kościół Mądrości Bożej w Konstantynopolu
18. Koran – święta księga muzułmanów
19. Schizma – podział między wyznawcami jednej religii (np. schizma wschodnia 1054 r.)
20. Majordom – opiekun dworu w państwie Franków, z czasem najważniejsza osoba w państwie
21. Inwestytura - nadawanie dóbr seniora wasalowi, przy zachowaniu ceremoniału i zasad prawa lennego. Przed odbyciem inwestytury wasal składał przysięgę na wierność seniorowi, symbolem przyjęcia przysięgi było wręczenie wasalowi przez seniora przedmiotu symbolizującego przekazanie władzy podległej.
22. Zasada senioratu – wprowadzona w Polsce przez Bolesława Krzywoustego. W myśl zasady senioratu państwem miał rządzić najstarszy przedstawiciel dynastii Piastów.
23. Krucjata – zbrojna wyprawa do Ziemi Świętej organizowana w celu walki z muzułmanami.
24. Prawo składu - obowiązek, stawiany w średniowieczu kupcom przejeżdżającym przez miasto, zatrzymania się w nim na pewien okres i wystawienia na sprzedaż przewożonych towarów
25. System feudalny (feudalizm) - nazwa określająca ustrój społeczno polityczny rozpowszechniony w średniowieczu w Europie, opierający się na systemie hierarchicznej zależności jednostek, z podziałem społeczeństwa na stany. W skład społeczeństwa feudalnej Polski wchodziły: szlachta, duchowieństwo, mieszczaństwo i chłopcy.
26. Monarchia patrymonialna – średniowieczny ustrój polityczny zakładający, że państwo stanowiło prywatną własność władcy, który był uważany za właściciela wszystkich ziem, zasobów naturalnych, pana swych poddanych oraz najwyższego sędziego.
27. Monarchia stanowa - Władza monarchy została ograniczona na rzecz stanów, szczególnie rycerstwa i duchowieństwa.
28. Senior – w systemie feudalnym sprawował władzę zwierzchnią nad tzw. wasalem.

29. Wasal – podlegał seniorowi, otrzymywał od seniora ziemię do użytkowania. Składał seniorowi hołd lenny
30. Lokacja na prawie niemieckim - forma organizacyjno-prawna, nadawana prawem lokacyjnym przez właściciela ziemi, zarówno już istniejącym, jak też nowo zakładanym wsiom i miastom. Wyróżnia się prawo magdeburskie oraz prawo lubeckie.
31. Wolnizna - stosowany w średniowieczu dla osadników osiedlających się w nowym miejscu przywilej pozwalający im na użytkowanie ziemi pańskiej bez ponoszenia za to stosownych opłat
32. Cech - organizacja samorządu rzemieślniczego o charakterze społeczno-zawodowym, zrzeszająca rzemieślników jednego lub kilku pokrewnych zawodów
33. Unia personalna - związek dwóch lub więcej państw posiadających wspólnego monarchę, przy zachowaniu przez te państwa odrębności prawnej, politycznej, a niekiedy także ustrojowej.
34. Unia realna - związek dwóch lub większej liczby państw, oparty na wspólnych instytucjach państwowych. Unia realna rozwinęła się z unii personalnej. Państwa członkowskie tworzą w ramach unii realnej jeden podmiot, najczęściej - jedno państwo. Wspólnymi instytucjami łączącymi kraje mogą być: parlament, rząd, waluta czy polityka zagraniczna, odrębnymi: wojsko, urzędy, administracja, sądownictwo i skarb.
35. Czarna śmierć – inaczej dżuma – śmiertelna choroba zakaźna, której epidemia doprowadziła do wyludnienia Europy Zachodniej w XIV-XV w.
36. Prusy Królewskie – obszar Pomorza Gdańskiego, Warmii i ziemi chełmińskiej.
37. Prusy Książęce – obszar ziem mazurskich oraz Królewiec (dziś Kaliningrad) i okolice Królewca.
38. Przywilej – prawo nadane przez władcę dla określonej grupy społecznej. W Polsce przywilejami objęta była szlachta
39. Karawela – okręty, na których dokonywano tzw. wielkich odkryć geograficznych na przełomie XV i XVI wieku
40. Konkwistador – europejski zdobywca i poszukiwacz skarbów. Konkwistadorzy podbili kultury prekolumbijskie – m.in. Azteków. Słynni konkwistadorzy: Ferdynand Cortez, Francisco Pizarro.
41. Manufaktura - zakład produkcyjny, w którym produkcja masowa złożonego produktu końcowego odbywa się ręcznie i oparta jest na podziale pracy: poszczególne etapy produkcji wykonywane są przez pracowników wyspecjalizowanych w ich wykonywaniu.
42. Reformacja – ruch religijny zapoczątkowany wystąpieniem Marcina Lutra. Doprowadził do podziału katolicyzmu na katolicyzm oraz protestantyzm.
43. Nepotyzm - faworyzowanie członków rodziny przy obsadzaniu stanowisk i przydzielaniu godności.
44. Symonia – sprzedawanie godności kościelnych
45. Protestantyzm – odłam chrześcijaństwa, powstał na skutek ruchów reformacyjnych zapoczątkowanych przez Marcina Lutra w 1517 roku.
46. Zbór – świątynia protestancka
47. Kontrreformacja – zmiany w kościele katolickim w okresie reformacji. Przeciwwstawienie się protestantyzmowi, proces odnowy.
48. Gołota – najbiedniejsza grupa szlachty, nie posiadająca ziemi.
49. Sejm walny – główny sejm Rzeczypospolitej Polskiej w XV-XVIII w. Zwoływany co dwa lata na okres 6-8 tygodni.
50. Liberum veto – zasada ustrojowa Rzeczypospolitej Obojga Narodów, dająca prawo każdemu z posłów biorących udział w obradach Sejmu do zerwania ich i unieważnienia podjętych na niej uchwał
51. Pańszczyzna - przymusowa i darmowa praca wykonywana przez chłopów na rzecz właściciela ziemskiego w wymiarze ustalonym przez właściciela
52. Folwark - rodzaj wielkiego gospodarstwa rolnego, nastawionego na masową produkcję zboża przeznaczonego na zbył, wykorzystującego pracę pańszczyźnianą chłopów.
53. Korona - zwyczajowa nazwa państwa polskiego w czasach średniowiecza – tzw. Korona Królestwa Polskiego
54. Interreks – stanowisko w Polsce w XVI-XVIII w. Interreks sprawował władzę w okresie bezkrólewia, pomiędzy śmiercią starego króla, a wyborem nowego monarchy.
55. Elekcja – wybór króla w Polsce w XVI-XVIII w.

56. Artykuły henrykowskie – zbiór przepisów, których musiał przestrzegać nowo wybrany król Polski w okresie XVI-XVIII wieku. Przede wszystkim musiał respektować przywileje szlachty.
57. Pacta conventa – zobowiązania nowego króla wobec państwa, prowadzonej polityki
58. Bastylia – więzienie w Paryżu. Symbol absolutyzmu władców Francji w XVII-XVIII w. Zburzona w okresie Wielkiej Rewolucji Francuskiej
59. Rokosz – bunt szlachty przeciwko królowi
60. Husaria – ciężkozbrojna jazda polska, której charakterystycznym elementem były skrzydła noszone przez jeźdźców.
61. Hetman – dowódca armii Rzeczypospolitej w XVI-XVIII w.
62. Makaronizm – obcojęzyczne wtrącenie w języku polskim, najczęściej włoskie, łacińskie lub francuskie. Charakterystyczne szczególnie w czasach baroku (XVII w.)
63. Deizm – pogląd uzasadniający istnienie Boga jako stwórcy świata, który nie ingeruje jednak w życie człowieka
64. Absolutyzm oświecony – forma sprawowania władzy, w której monarcha pozostaje władcą absolutnym, ale stara się wprowadzać w życie ideały epoki oświecenia. Absolutyzm oświecony charakteryzował się przede wszystkim wzmacnianiem państwa i rozbudową armii.
65. Prawa kardynalne – prawa ogłoszone w I RP w 1767 pod naciskiem Rosji, utrzymywały podstawowe słabości ustroju państwa – wolną elekcję i liberum veto.
66. Hegemonia – określenie na dominację jednego państwa względem pozostałych państw
67. Legitymizm – pogląd uznający władzę monarchią za świętą, nienaruszalną, pochodząca od Boga. Jedną z głównych zasad ustanowionych na kongresie wiedeńskim (1815).
68. Równowaga europejska – w myśl tej zasady, żadne z państw Europy nie powinno dominować nad pozostałymi. Jedną z głównych zasad ustanowionych na kongresie wiedeńskim (1815).
69. Święte Przymierze – układ zawarty pomiędzy Rosją, Austrią i Prusami po kongresie wiedeńskim. Porozumienie zakładało utrzymanie postanowień kongresu wiedeńskiego w Europie.
70. Industrializacja – uprzemysłowienie. Zmiany polegające na zatrudnieniu znacznej liczby osób w przemyśle. Wiązało się to z szybkim rozwojem miast i zmianą krajobrazu Europy i świata na przełomie XVIII i XIX w.
71. Konserwatyzm – ideologia, której głównymi założeniami są: zachowanie dotychczasowych wartości i ewolucyjny, powolny charakter ewentualnych zmian. Konserwatyzm uznawał monarchię za najlepszy ustrój; cechował się utrzymaniem hierarchii społecznej
72. Liberalizm – ideologia stawiająca na pierwszym miejscu wolność jednostki i jej wszechstronny rozwój. Najlepszym ustrojem politycznym według zasad liberalizmu jest system republikański z obieranymi reprezentantami władzy.
73. Socjalizm/komunizm – ideologia głosząca hasła powszechnej równości i sprawiedliwości społecznej. W myśl zasad socjalizmu – najważniejszą grupą społeczną są robotnicy, powinno się dążyć do zlikwidowania własności prywatnej, a władza powinna należeć do wszystkich obywateli.
74. Cytadela warszawska – twierdza wybudowana przez Rosjan w Warszawie po upadku powstania listopadowego. Przetrzymano w niej Polaków walczących o wyzwolenie spod panowania Rosji.
75. Wielka Emigracja – ruch emigracyjny polskiej ludności w pierwszej połowie XIX wieku. Emigracja miała podłoże patriotyczno-polityczne, a bezpośrednią przyczyną był upadek powstania listopadowego. Najwięcej osób znalazło schronienie we Francji.
76. Rabacja galicyjska - powstanie chłopskie na terenach Galicji (zabór austriacki) w 1846 roku. Z inspiracji urzędników austriackich polscy chłopci dokonali masowych rzezi szlacheckich dworów polskich. Najbardziej znanym przywódcą chłopskich oddziałów był Jakub Szela.
77. Abolicjonizm - w XVIII i XIX wieku ruch społeczno-polityczny stawiający sobie za zadanie zniesienie niewolnictwa i związanego z nim handlu ludnością murzyńską (m.in. w USA)
78. Wojna secesyjna – wojna domowa w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, której przyczyną był konflikt zwolenników i przeciwników niewolnictwa w USA.
79. Branka - określenie poboru Polaków do wojska rosyjskiego w 1863 r. Branka była przyczyną wybuchu powstania styczniowego.
80. Wojna pozycyjna – wojna, podczas której obie walczące strony zajmują silnie umocnione pozycje (okopy, zasieki), charakteryzuje się małą ruchliwością żołnierzy, powoduje duże straty w ludziach.